

Korn og kraftfôr

NBS-seminar 15.4.2021

Ola Fiskvik

leder kornutvalget i NBS

Landets kornforsyning skal bygges paa plogkjølen, ikke paa skibskjølen.

På egen jord og eget arbeide,

ikke på fremmed jord og fremmed arbeide.

Olav Sendstad 1915

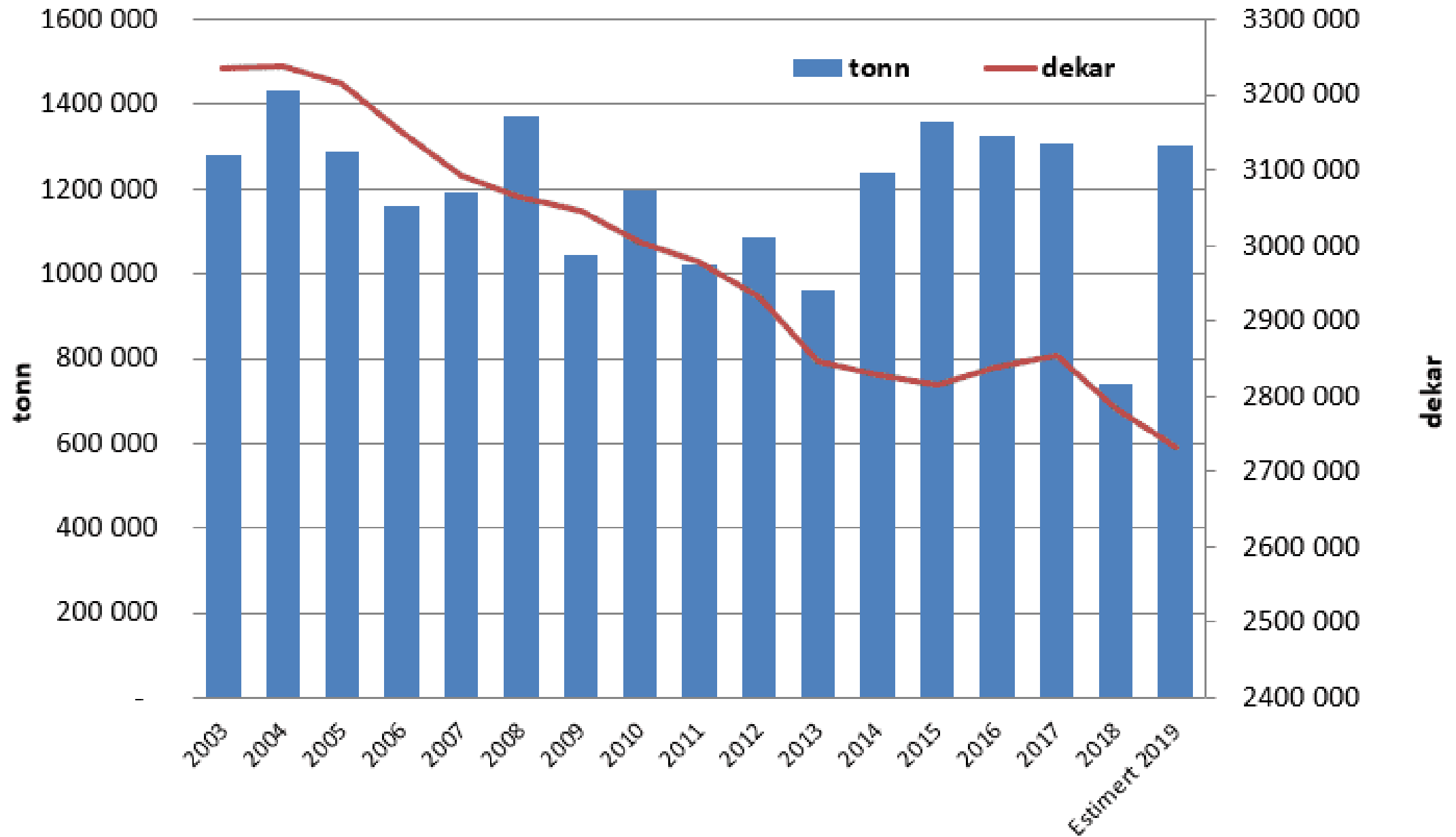

Starten på korndyrkinga

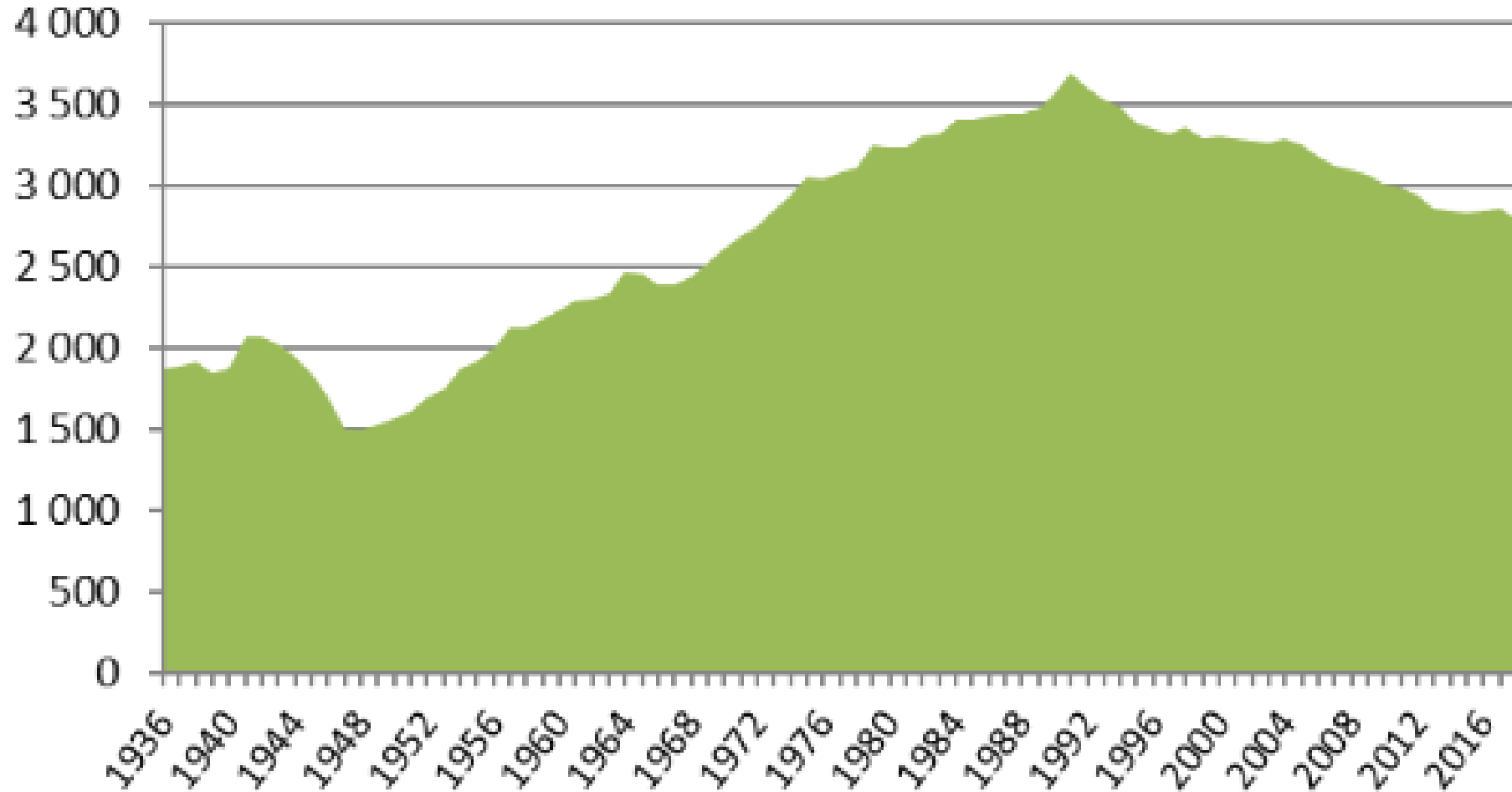
- ▶ Den første korndyrkingen fant sted i Midtøsten for 20.000 år siden.
- ▶ Det har vært dyrket korn i Norge i 6000 år.
- ▶ Fra 3500 år ble det vanlig med korndyrking over hele østlandet og vestlandet.
- ▶ Etter det spredte korndyrkinga seg helt opp til Troms.
- ▶ I dag dyrkes de fire kornslaga hygg, havre, hvete og rug i Norge.

Utvikling av kornproduksjon og kornareal i Norge

1 000 daa

Kornarealet i Norge - utvikling fra mellomkrigstida

Reduksjon i areal

Stortingsmelding 14 helt tilbake i 1975 hadde konkrete mål om at man i løpet av 20 år skulle ha økt kornarealet med 600.000 daa.

Målet ble nådd i 1990, men etter dette har det vært en nedgang.

Vi har mistet hele økningen.

2009: 14019
bruk med korn

2018: 10506
bruk med korn

Bruksstørrelse på korngårder, 2018

1-49 daa: 836

50-99daa: 1841

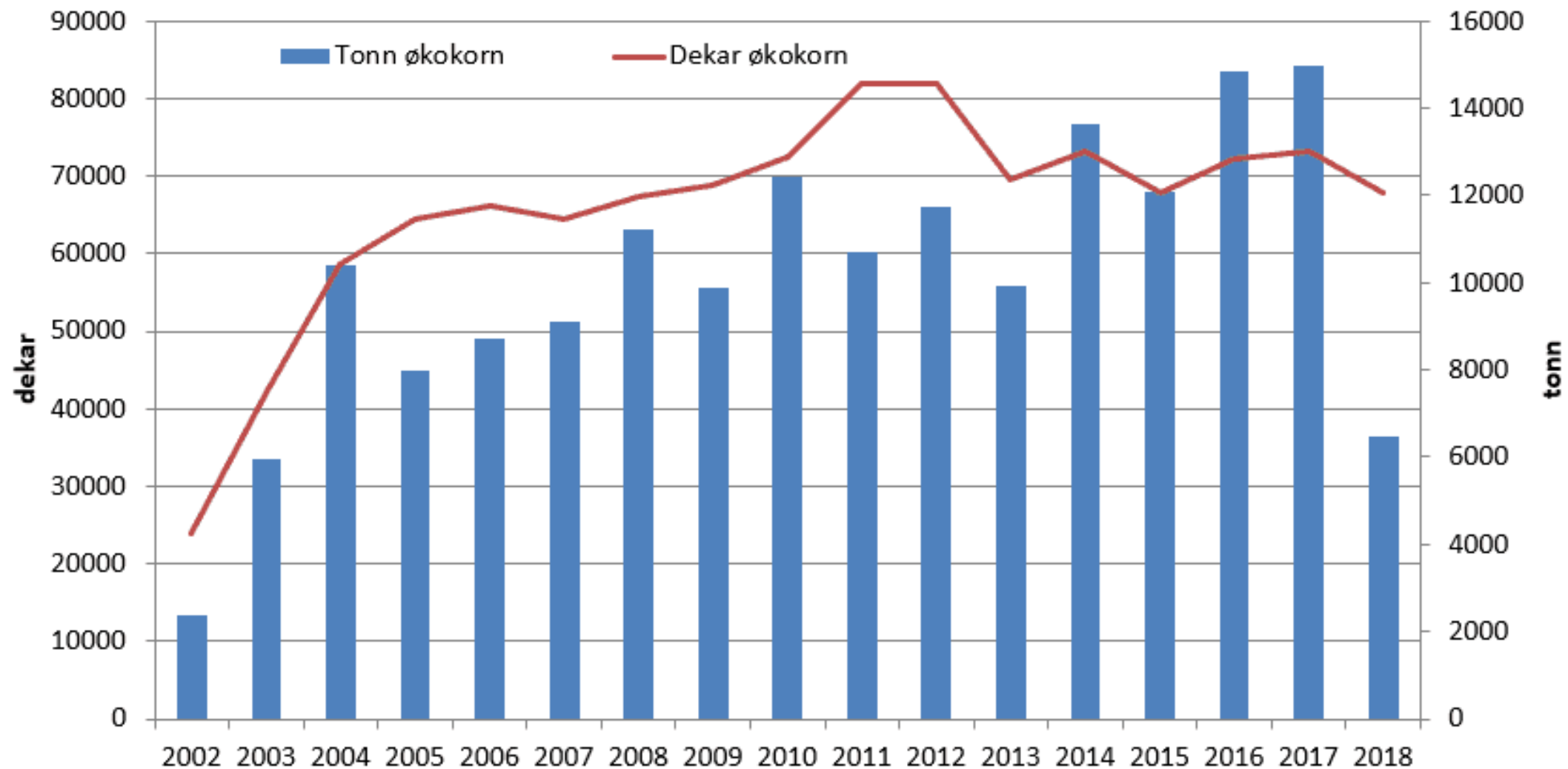
100-199daa: 3016

200-399daa: 2812

Over 400daa: 2001

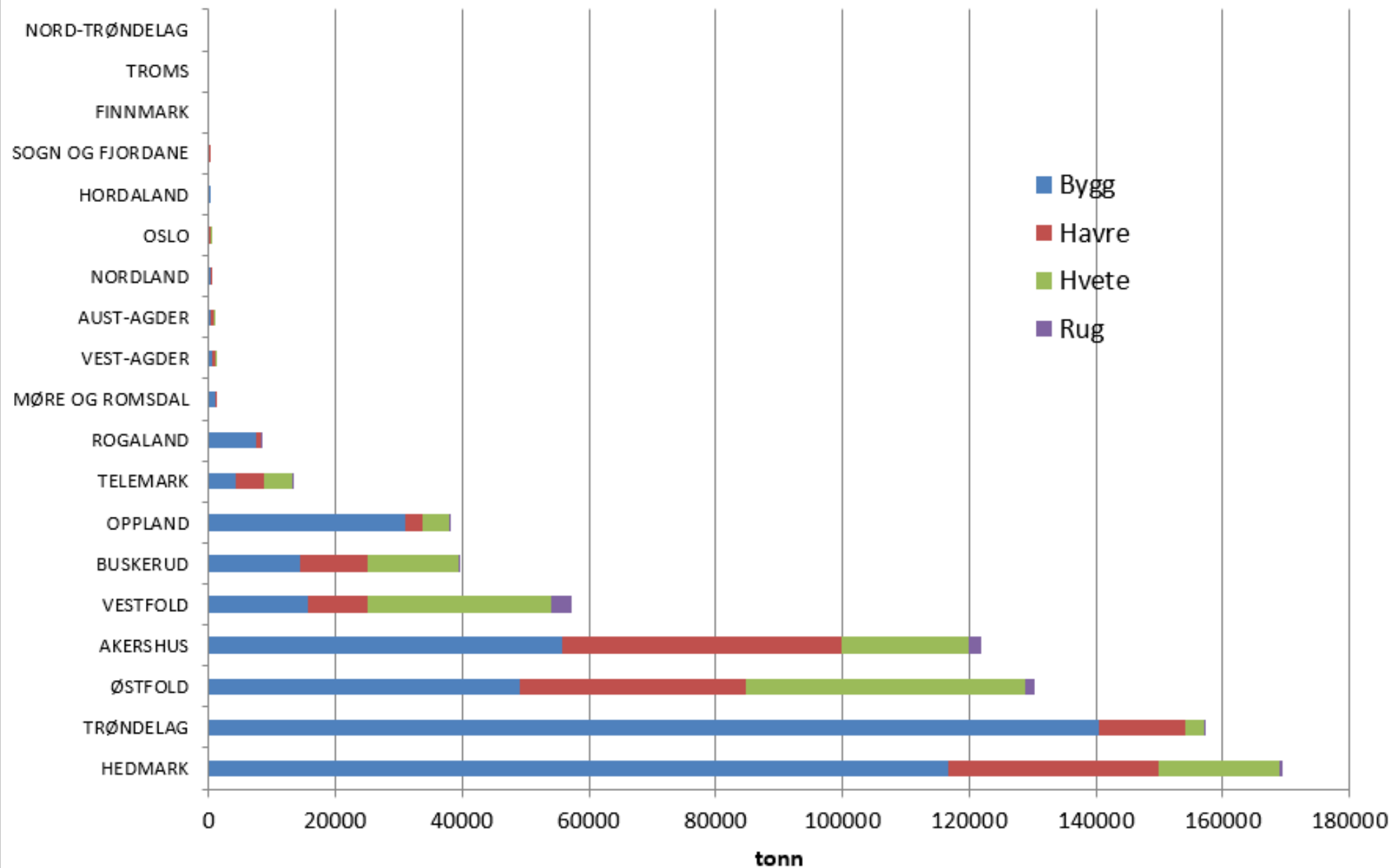
OBS! 1 årsverk er ca 1100 daa

Økologisk kornproduksjon i Norge

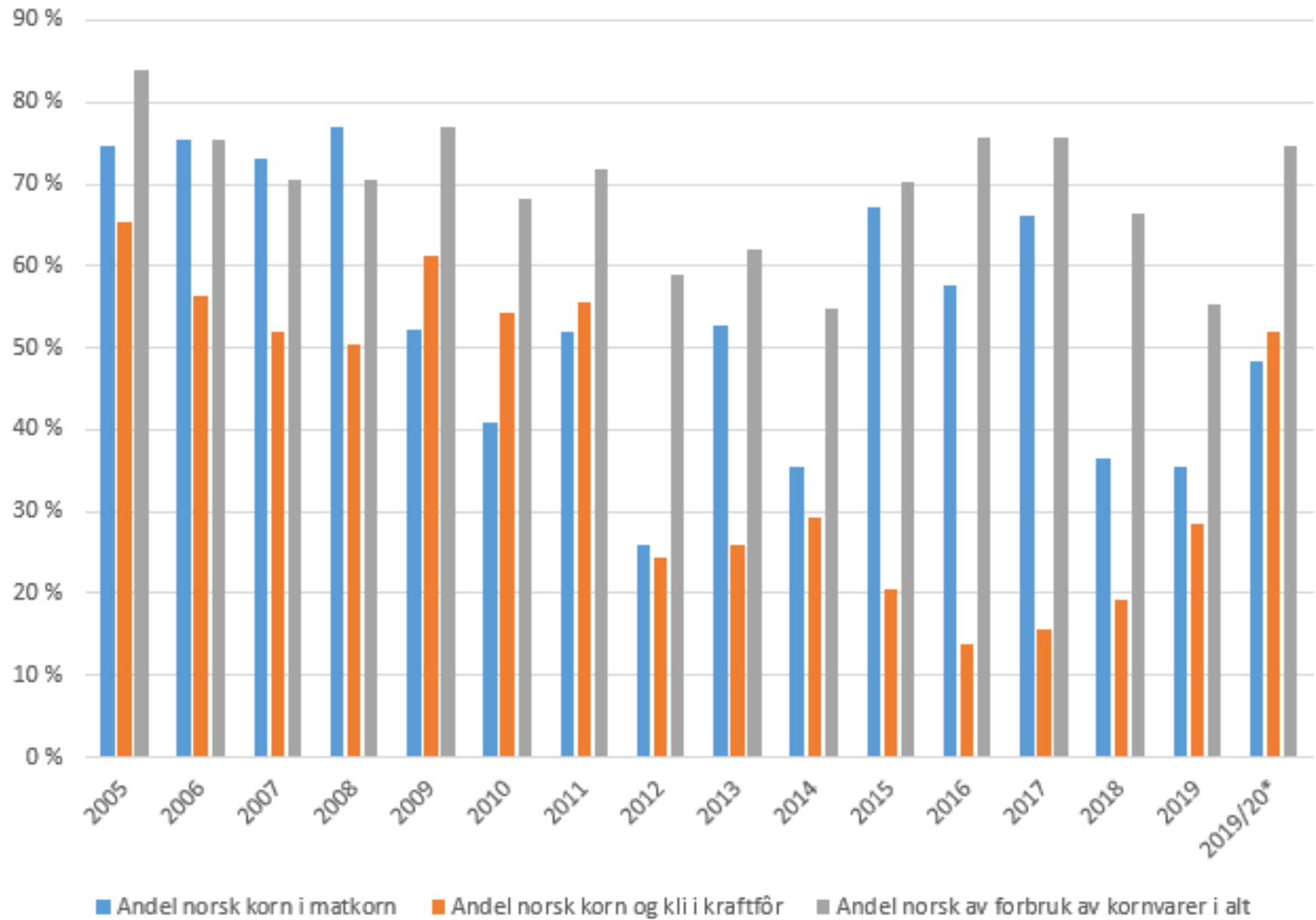
Kilde: Landbruksdirektoratet (leveransedata og produksjonstilskudd)

Kornproduksjon i fylkene i 2018

Kilde: Landbruksdirektoratet (leveransedata og produksjonstilskudd)

Andel norsk av forbruk

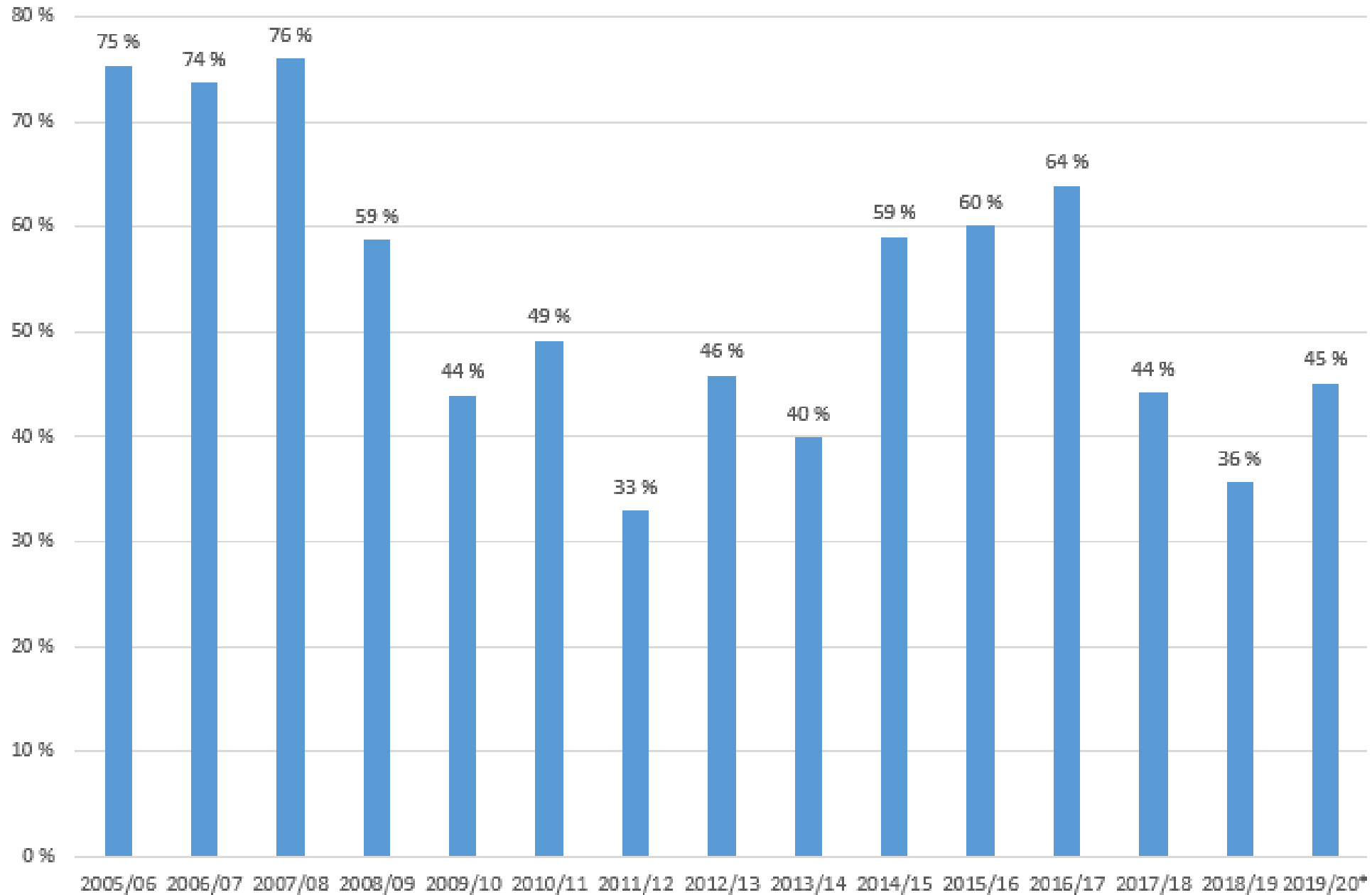

■ Andel norsk korn i matkorn

■ Andel norsk korn og kli i kraftfôr

■ Andel norsk av forbruk av kornvarer i alt

Andel norsk matkorn av forbruk

Matkornrevolusjonen i Norge

Norskandel av matkorn

1970: 0,%

1980: 16%

1990: 41%

2000: 60%

2008: 75%

2020: 91%

Hva betyr de ulike matvarene i kostholdet vårt

Sammensetning
av kostholdet i %
på energibasis

28%

19 %

9 %

5 %

5 %

4 %

2 %

2 %

1 %

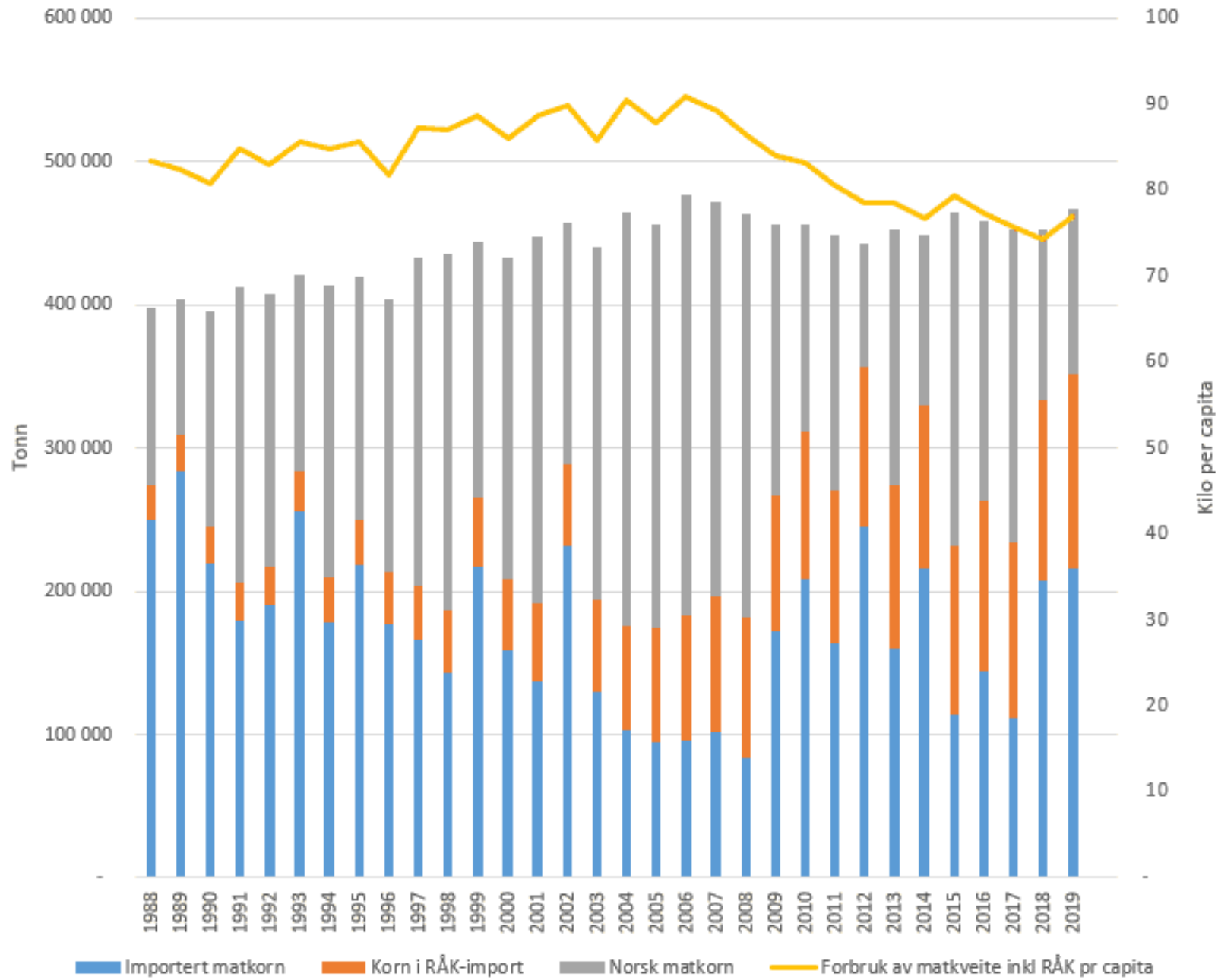

11 %

14 %

Forbruk av matkorn i Norge

7.4 RÅK-varer

7.4.1 Import av hel- og halvfabrikata med korn (RÅK-varer) – Tonn

Kilde: SSB

	1990	2000	2005	2010	2015	2016	2017	2018	2019
Deiger	380	850	3 670	6 540	10 890	12 290	13 700	13 940	14 320
Andre blandinger til fremst. av bakverk	140	1 520	1 540	1 130	2 600	2 280	1 860	1 930	1 940
Knekkebrød	4 920	5 240	7 080	9 210	10 900	10 970	10 780	10 490	11 020
Søte kjeks, vafler	6 030	12 070	13 430	16 370	15 480	15 060	15 530	15 660	15 840
Pizza, pizzabunner	0	1 650	6 760	6 960	7 800	8 080	8 670	9 500	11 750
Andre kaker	0	3 310	6 630	8 440	8 580	8 540	8 830	8 960	9 430
Brød og brødvarer	0	16 560	33 170	45 610	51 130	51 770	53 080	55 160	59 320
Bakverk o.l.,	0	9 300	5 990	8 980	12 970	13 840	14 140	14 850	15 590
Snacks, salte kjeks o.l.	0	920	8 140	9 530	8 820	8 720	9 000	9 780	11 100
Andre RÅK-produkt med korn	18 240	6 560	8 640	15 100	14 380	14 420	13 780	13 620	13 760

Kornlovgiving

- ▶ Siden tidlig på 1800-tallet har Norge forsøkt å stimulere til størst mulig innenlandsk produksjon gjennom høy korntoll.
- ▶ Omkring 1870 kom store mengder amerikansk korn inn på det europeiske markedet, og prisene sank.
- ▶ Ved utbruddet av første verdenskrig grep staten inn for å regulere og sikre kornforsyningen.
- ▶ Innførsel av korn og mel ble overtatt av staten gjennom et midlertidig monopol.
- ▶ Det ble fastsatt maksimalpriser og gitt bestemmelser om lagring. I 1922 la regjeringen frem forslag til lov om kornmonopol, som ble vedtatt i 1926.

Statens kornforetning

- ▶ I 1928 ble en ny lov om kornforsyningen vedtatt. Kornmonopolet ble da lagt til Statens Kornforretning, som hadde enerett til innførsel av korn og mel av hvete, rug, bygg og havre, og dessuten enerett og plikt til å kjøpe norsk korn.

Deregulering

- ▶ Importmonopolet ble opphevet i 1995 fordi det var i strid med den internasjonale handelsavtalen (WTO-avtalen).
- ▶ Statens Kornforretning skulle være en ren forvaltningsbedrift og ikke være engasjert i forretningsvirksomhet.
- ▶ Statens Kornforretning ble nedlagt i 2000 og gikk sammen med andre forvaltningsbedrifter inn i det nyetablerte Statens landbruksforvaltning.

Ny markedsordning

- ▶ Fra 1. juli 2001 ble det iverksatt ny markedsordning for korn.
- ▶ Statens kjøpeplikt for norskprodusert korn med garanterte priser over jordbruksavtalen ble avvirket.
- ▶ Det ble innført en ordning med målpriser som fastsettes gjennom jordbruksavtalen og et kvotebasert importvern.

Kanaliseringspolitikken

- ▶ Kanaliseringspolitikken handler om å legge til rette for kornproduksjon der det er best egnet for dette.
- ▶ Startet med Gerhardsen-regjeringen,
- ▶ På 1950-tallet ble det besluttet å øke norsk kornproduksjon for å dekke mer av egen etterspørsel ved å øke prisen på kornet.

- ▶ Siden kornproduksjon kjemper om de samme arealene som grovfôrproduksjonen, vil en økning i kornprisen «ta over» grovfôrarealer til kornproduksjon og flytte grovfôrkrevende produksjon til distriktene.
- ▶ En slik kanalisering av grovfôrproduksjonen er med på å opprettholde et stort jordbruksareal og et landbruk i hele landet.
- ▶ I dag bruker man virkemidler som målpris på korn, prisnedskrivning og fraktutjevning for å nå dette målet.

Kanaliseringspolitikken

Prisforhandlingene i 1950, ble enige om:

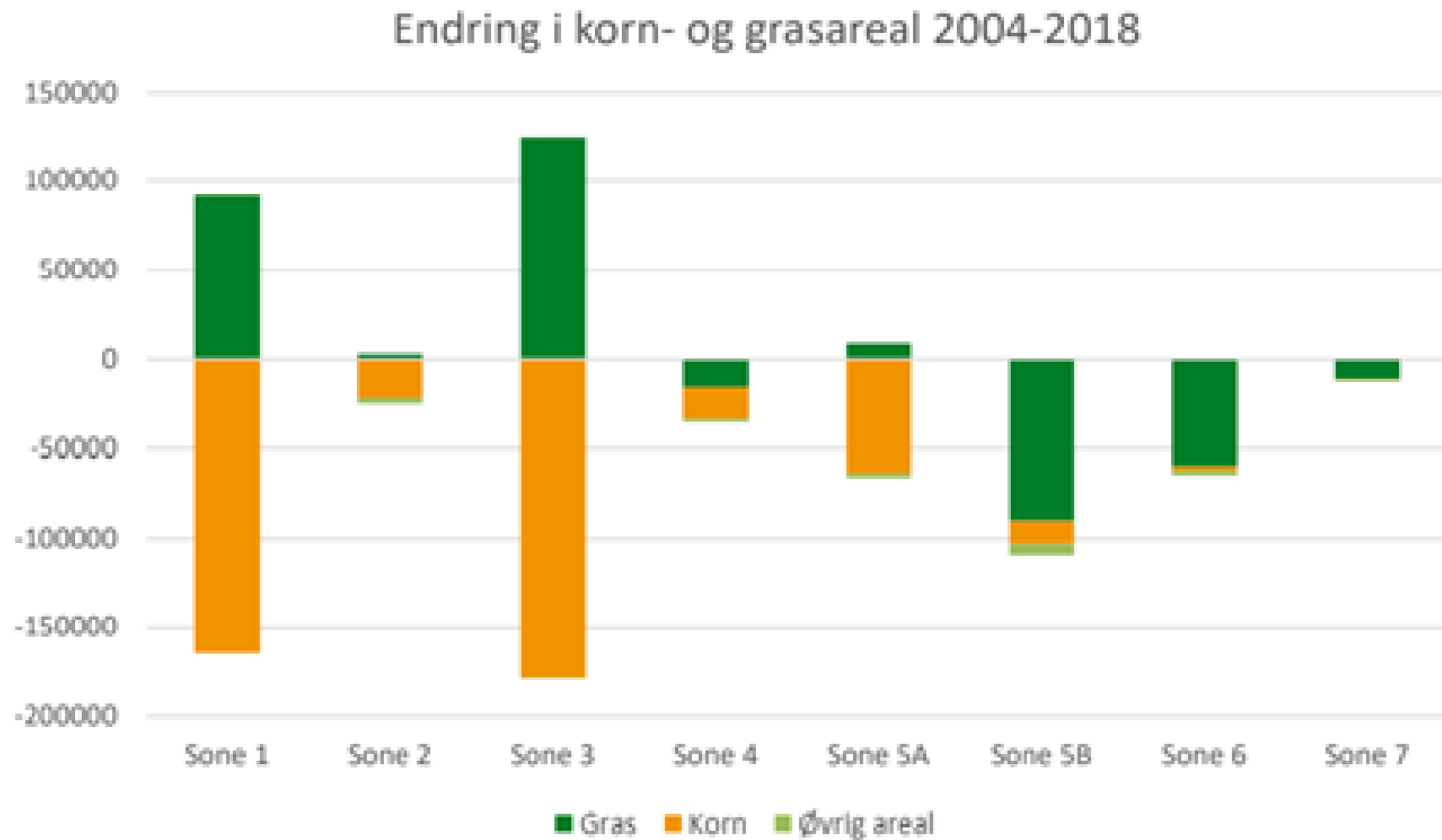
- ▶ Kiloprisen på hvete skulle ikke være lavere enn 1,5 ganger gj.sn. literpris for melk -
- ▶ Dette var innledningen til kanaliseringpolitikken
- ▶ Kornprisen ble deretter nyttet til å få til en omlegging fra husdyrhold til kornproduksjon i de deler av landet som var egnet til det

Arealendringer, rekanalisering

Tabell 2.1 Antall dekar korn og grasareal i 2004 og 2018, med endringer i gras- og kornareal 2004–2018 i prosent. Endring i arealbruk etter arealtilskuddssonene 2004-2018 (Landbruksdirektoratet, 2004-2019).

	Kornareal i daa			Grasareal i daa		
	2004	2018	Endring %	2004	2018	Endring %
Sone 1	1 429 004	1 264 008	-12 %	349 620	441 643	26 %
Sone 2	42 749	21 090	-51 %	363 534	366 401	1 %
Sone 3	1 243 662	1 065 340	-14 %	576 063	700 376	22 %
Sone 4	400 884	382 674	-5 %	530 983	515 223	-3 %
Sone 5A	214 328	150 767	-30 %	1 980 824	1 990 283	0 %
Sone 5B	24 473	11 858	-52 %	1 885 868	1 795 912	-5 %
Sone 6	4 597	2 532	-50 %	814 032	754 393	-7 %
Sone 7	621	49	-70 %	132 159	120 741	-9 %
Sum	3 360 318	2 898 226	-14 %	6 633 083	6 684 972	1 %

Figur 2.3 Endring i korn- og grasareal etter arealtilskuddssonene, 2004–2018
(Landbruksdirektoratet, 2004-2019).

7.2.4 Forbruk av importerte råvarer til kraftfôr (tonn)

Kilde: Landbruksdirektoratet

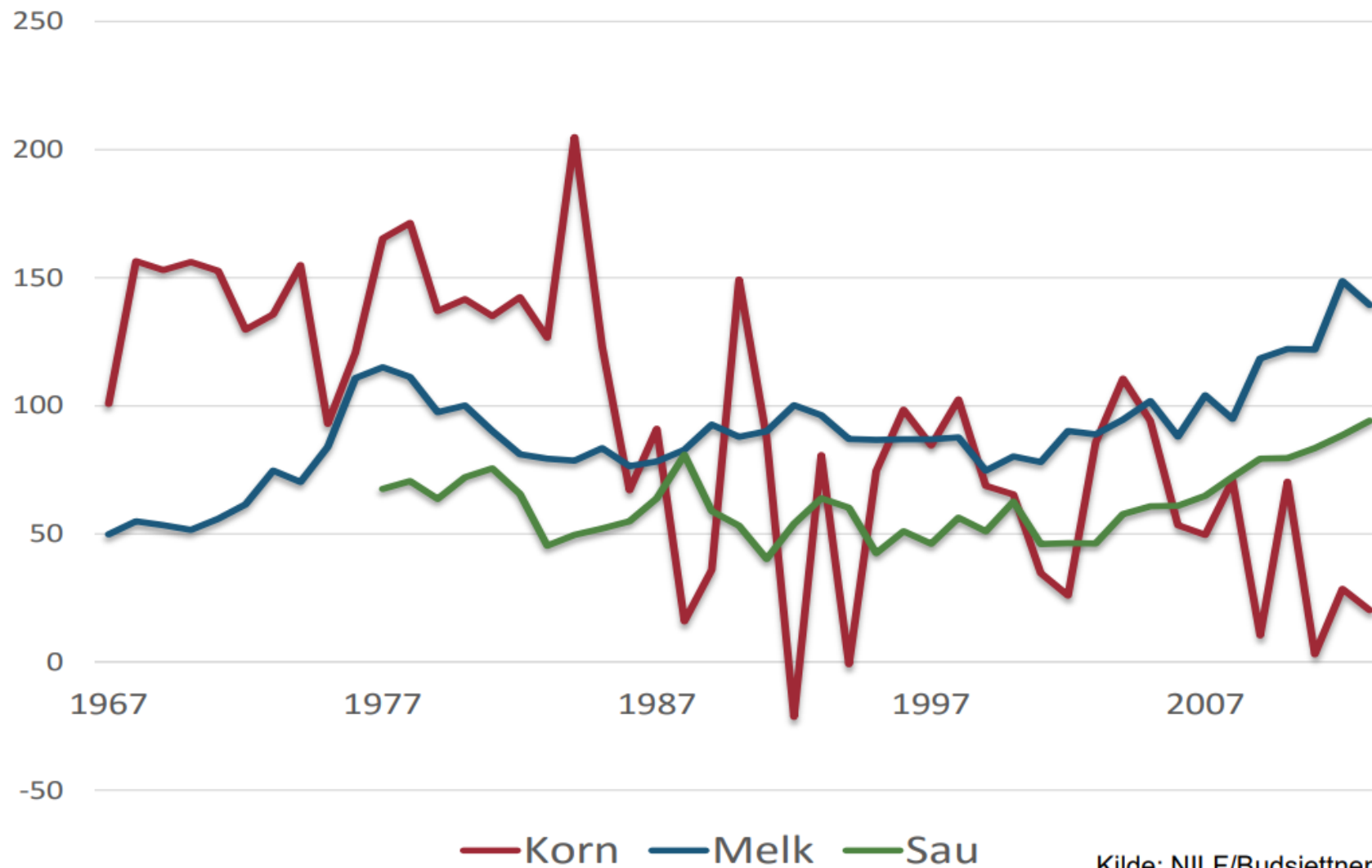
Varenavn	Kalenderår:	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Mais		48 529	54 113	46 028	57 804	75 983	104 834	71 232	49 941	57 568	59 144
Durra		8 067	23 168	5 335	294	72	-	-	-	-	-
Maisgrits		15 594	31 491	28 503	35 288	29 382	34 436	31 222	27 925	27 903	18 586
Hvete		7 576	67 257	66 986	104 939	133 188	152 373	59 579	17 365	45 458	51 961
Bygg		4 810	16 349	57 682	104 938	50 095	42 142	21 037	1 161	629	24 023
Have		1 066	4 738	1 546	12 120	12 845	18 579	3 582	1 827	709	12 404
Kli		-	10 773	3 329	18 331	25 520	23 409	15 212	10 525	14 538	15 795
Melasse		59 262	61 719	57 948	68 237	71 719	72 697	68 275	64 918	65 431	70 936
Roesnitter									83 199	74 806	93 562
Annet karbo		32 328	47 707	35 171	70 001	109 912	133 015	132 638	24 552	33 192	57 379
Sum importert karbo		177 232	317 315	302 528	471 952	508 716	581 485	402 776	281 414	320 234	403 790
D.fett				-	2 856	2 401	-	-	-	182	-
Annet fett		13 989	22 348	20 308	24 435	25 839	28 373	24 777	19 474	20 998	22 765
Sum importert fett		13 989	22 348	20 308	27 291	28 240	28 373	24 777	19 474	21 180	22 765
Maisgluten		17 494	24 349	29 263	41 117	39 877	35 088	33 734	31 532	28 732	28 595
Soyamel		207 613	215 527	220 964	210 670	204 468	194 901	194 494	206 383	201 058	177 185
Rapspellets		87 130	91 091	89 024	100 128	119 932	139 987	153 140	168 361	166 140	188 343
Oljefrø		9 439	5 762	13 382	6 937	4 888	8 431	6 942	5 107	2 777	4 525
Fiskemel				1 247	1 233	120	73	317	295	184	21
Urea		2 630	2 350	1 886	2 189	3 389	3 768	2 922	3 420	2 432	2 971
Annet protein		3 541	3 308	3 434	6 472	4 557	11 590	18 569	21 785	20 617	26 967
Sum importert protein		327 847	342 387	359 200	368 746	377 231	393 838	410 118	436 882	421 940	428 607

2009-2018 importøkning kraftfôrråvare:

- Karbo 127%
- Fett 64%
- Protein 30%

Utvikling i lønnsevne pr. time i ulike produksjoner

Lønnsevne kr/time (faste 2013-kroner)

Kilde: NILF/Budsjettnemnda

Tabell 3.1 Beregnet kvantumsfast helårsvirkning på referansebrukene av pris- og tilskuddsendringer, inkl. anslåtte kostnadsendringer til 2020, utviding av jordbruksfradraget og endret verdi av eksisterende jordbruksfradrag. Kroner per årsverk¹⁾.

	Årsverk	2017 A	2018 B	2019 C	2020 D	2020-2019 D-C	2020-2017 D-A
1 Melk. 28 årskyr, landet	1,98	376 500	366 000	371 300	392 900	21 600	16 400
2 Korn. 362 daa, landet	0,40	194 900	178 700	154 100	210 500	56 400	15 600
3 Sau. 171 vinterfôra, landet	1,20	164 600	152 300	136 900	168 100	31 200	3 500
4 Melkegeit. 133 årsgeiter, landet	1,61	453 100	465 200	461 900	486 100	24 200	33 000
5 Svin/korn. 49 avlssvin, landet	1,65	428 600	376 100	308 000	306 900	-1 100	-121 700
6 Egg/planteprod. 6500 høner, landet	1,32	482 700	439 000	407 400	409 100	1 700	-73 600
7 127 daa potet+444 daa korn, landet	1,58	444 000	457 300	457 100	504 200	47 100	60 200
8 32 ammekyr, landet	1,26	284 600	272 300	284 800	306 600	21 800	22 000
9 51 daa frukt og bær, landet	1,80	384 600	406 800	449 300	487 900	38 600	103 300
10 Fjørteslakt og planteprod., landet	1,03	476 700	482 000	463 700	480 800	17 100	4 100
11 Økologisk melk. 26 årskyr, landet	1,94	377 100	371 600	384 100	410 600	26 500	33 500
12 Melk. 15 årskyr, landet	1,70	311 400	312 200	322 800	346 500	23 700	35 100
13 Melk. 46 årskyr, landet	2,31	412 600	391 700	374 400	391 700	17 300	-20 900
14 Melk. 62 årskyr, landet	2,67	492 700	467 100	445 600	460 700	15 100	-32 000
15 Melk. 33 årskyr, Østl. flatbygder	1,98	445 900	406 400	389 600	406 000	16 400	-39 900
16 Melk. 27 årskyr, Østl. andre bygder	1,95	374 600	360 600	368 700	388 100	19 400	13 500
17 Melk. 35 årskyr, Agder/Rogal. Jæren	1,89	358 900	327 200	309 600	325 800	16 200	-33 100
18 Melk. 26 årskyr, Ag./Ro.andre bygd.	1,83	364 600	352 200	362 400	382 800	20 400	18 200
19 Melk. 27 årskyr, Vestlandet	1,99	365 600	356 100	369 100	392 800	23 700	27 200
20 Melk. 31 årskyr, Trøndelag	2,05	378 800	351 800	346 000	359 700	13 700	-19 100
21 Melk. 26 årskyr, Nord-Norge	2,05	368 100	359 600	360 800	381 300	20 500	13 200
22 Korn. 235 daa, Østlandet	0,31	67 400	42 500	15 300	73 700	58 400	6 300
23 Korn. 777 daa, Østlandet	0,72	346 000	332 900	302 800	365 700	62 900	19 700
24 331 daa korn+23 avlssvin, Trøndelag	0,81	444 100	397 700	344 300	363 800	19 500	-80 300
25 Sau. 136 vinterfôra, Vestlandet	1,12	139 800	131 500	127 000	148 200	21 200	8 400
26 Sau. 175 vinterfôra, Nord-Norge	1,24	182 900	167 400	153 200	186 100	32 900	3 200
27 Sau. 300 vinterfôra, landet	1,71	179 300	164 100	141 600	165 300	23 700	-14 000

1) Beregnet med anslag om økning i generelt jordbruksfradrag til 90 000 kroner. De økonomiske resultatene for melkeproduksjonen i 2020 vil bli påvirket av opplegg for nedskalering av melkeproduksjonen som skal utarbeides høsten 2019.

Kornutvalgets forslag

Kornpris

- ▶ Løfte kornøkonomien tilsvarende økt kornpris på 1 kr/kg
- ▶ Løftet må fordeles på kornpris, arealtilskudd og tilskudd til andre inntektsgivende tiltak.
- ▶ Øke kornprisen med 50 øre/kg for alle kornslag, ut over den økningen som er nødvendig for å dekke årlig kostnadsvekst.
- ▶ Havre og hvete økes ytterligere 10 øre/kg.
- ▶ Innføre en målpris på mathavre som ligger 20 øre over forhavrepris. Dette for å stimulere til å erstatte 20 000 tonn importert grynnavre med norsk vare.
- ▶ Det bør innføres proteinbetaling for alt forkorn. Det vil styrke interessen for dyrking av kvalitet og stimulere til delt gjødsling, som gir bedre utnytting av gjødsla og redusert fare for lystgassutslipp

Arealtilskudd

- ▶ Øke arealtilskuddet for alle kornareal under 250 daa/bruk med 100 kr/daa i sone 1 og 200 kr/daa i de andre sonene.
- ▶ Redusere arealtilskuddet med 100 kr/daa for arealer over 250 daa på alle bruk.
- ▶ Øke arealtilskuddet for arealer med erter, bønner og oljevekster med 100 kr/daa.

Driftsvansketilskudd

- ▶ Innføre et driftsvansketilskudd på skifter under 12 daa med 100 kr/daa.

Dreneringstilskudd

- ▶ Endre grøftetilskuddet til 50% av kostnadsoverslag.
- ▶ Øke potten med 50 mill.

Tørking og lagring av korn

- ▶ Arbeide for at nasjonale føringer om prioritering av investeringsmidler til korntørker og lager ikke blir nedprioritert regionalt.
- ▶ Stimulere til fellesanlegg, der flere bønder går sammen om å bygge tørke og lager. Det vil senke enhetskostnadene og styrke små og mellomstore bruk.

Norskproduserte proteinvekster

- ▶ At muligheten for å få levert en blanding av erter og korn utredes i samråd med kornkjøperne.

Klima, miljø, agronomi og jordhelse

- ▶ Innføre nasjonalt tilskudd til fangvekster på 60kr/daa, for å dekke kostnaden til frø. Dette i tillegg til det som gis via RMP i enkelte regioner.
- ▶ Innføre nasjonalt tilskudd for å ikke gjøre jordarbeiding om høsten, med 50kr/daa på alt areal, for å bedre jordhelsen. Dette i tillegg til det som gis via RMP i enkelte regioner.

Økologisk korn

- ▶ Øke tilskuddet for første karensår til det nivået det var før 2014.
- ▶ Styrke informasjonstiltak overfor bønder, i samarbeid med NLR, for å få større interesse for økologisk dyrking og økte avlinger pr daa.